

Μελέτες για το φύλο

Φεμινιστική
Πολιτική
Θεωρία | **Valerie Bryson**

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<i>ευχαριστίες</i>	13
Εισαγωγή	15
1 Η πρώτη φεμινιστική σκέψη	23
Ο φεμινισμός του 17ου αιώνα στην Ευρώπη και τη Μεγάλη Βρετανία	24
<i>Ο πρώτος βρετανικός φεμινισμός και οι ιδέες της Mary Astell</i>	26
Ο Διαφωτισμός και ο πρώτος φιλελεύθερος φεμινισμός ...	32
<i>Η Υπεράσπιση των δικαιωμάτων των γυναικών της Mary Wollstonecraft</i>	39
Οι ουτοπικοί σοσιαλιστές και ο φεμινισμός	46
<i>Το Έκκληση εξ ονόματος των γυναικών της Wheeler και του Thompson</i>	53
2 Πέρα από το φιλελευθερισμό:	
Το κυρίαρχο ρεύμα του φεμινισμού στα μέσα του 19ου αιώνα	58
Ο φεμινισμός στις ΗΠΑ: Η Maria Stewart και η Elizabeth Cady Stanton	60
<i>Ο ευαγγελικός χριστιανισμός, το κίνημα της εγκράτειας και το κίνημα κατά της δουλείας</i>	60
<i>Το Συνέδριο του Σένικα Φωλς</i>	64
<i>Η ανάλυση της σεξουαλικής και προσωπικής καταπίεσης</i>	68
<i>Η εκπαίδευση, η θρησκεία και Η Βίβλος της γυναίκας</i>	72
<i>Η τάξη, η «φυλή» και ο φεμινισμός</i>	73
<i>Η αντιπαράθεση για τη διαφορά/ισότητα</i>	76
Ο φεμινισμός στη Μεγάλη Βρετανία και η Υποταγή των γυναικών του Mill	78
<i>Η εξάπλωση των φεμινιστικών ιδεών</i>	78
<i>Η Υποταγή των γυναικών του John Stuart Mill</i>	83

3	Η συνεισφορά του Marx και του Engels	99
	Η κλασική μαρξιστική θεωρία	100
	Η <i>Καταγωγή της οικογένειας, της ατομικής ιδιοκτησίας και του κράτους του Engels</i>	102
	<i>Σύγχρονες κριτικές στον Engels</i>	106
	Η σπουδαιότητα των μαρξιστικών εννοιών	109
4	Το κυρίαρχο ρεύμα του φεμινισμού:	
	Πριν και μετά την ψήφο, από τη δεκαετία του 1880 ως το 1939	119
	Η κατάσταση των γυναικών στα τέλη του 19ου αιώνα	119
	Η εκστρατεία για την ψήφο	124
	<i>Ισότητα ή διαφορά;</i>	125
	<i>Αντιδημοκρατικά παρακλάδια στην εκστρατεία για την ψήφο</i>	127
	<i>Ο σοσιαλισμός, ο μαύρος φεμινισμός και η εκστρατεία για την ψήφο</i>	130
	<i>Christabel Pankhurst</i>	132
	Μετά την ψήφο: Η επανεμφάνιση των αντιφάσεων	139
	<i>Ο φεμινισμός για τα ίσα δικαιώματα σε αντιδιαστολή προς το φεμινισμό για την πρόνοια στις ΗΠΑ</i>	142
	<i>Ο φεμινισμός για τα ίσα δικαιώματα σε αντιδιαστολή προς το φεμινισμό για την πρόνοια στη Μεγάλη Βρετανία</i>	146
	<i>Ο έλεγχος των γεννήσεων</i>	150
5	Ο σοσιαλιστικός φεμινισμός στη Μεγάλη Βρετανία και τις ΗΠΑ	154
	Μεγάλη Βρετανία	154
	<i>Sylvia Pankhurst</i>	157
	ΗΠΑ	159
	<i>Charlotte Perkins Gilman</i>	160
	<i>Ο αναρχικός φεμινισμός της Emma Goldman</i>	164
	<i>Η Mary Inman και ο αμερικανικός κομμουνισμός</i>	167
6	Ο μαρξιστικός φεμινισμός στη Γερμανία	170
	Η συνεισφορά του Bebel	171
	Clara Zetkin	173
	<i>Η εχθρότητα για τον αστικό φεμινισμό</i>	174

	<i>Η Lily Braun και η ρεβιζιονιστική αντιπαράθεση</i>	177
	<i>Η τροποποίηση της θέσης της Zetkin</i>	179
7	Ο μαρξιστικός φεμινισμός στη Ρωσία	182
	Ο πρώιμος ρωσικός φεμινισμός	183
	Οι ιδέες της Αλεξάνδρας Κολλοντάι	187
	<i>Πρακτικά επιτεύγματα</i>	188
	<i>Η σεξουαλική ηθική και ο κομμουνισμός</i>	190
	<i>Η οικογένεια, η παιδική μέριμνα και η μητρότητα</i>	194
8	Ο φεμινισμός μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο	200
	Η κατάσταση των γυναικών στα μέσα του 20ού αιώνα	200
	Η Simone de Beauvoir και το <i>Δεύτερο φύλο</i>	204
	<i>Η εφαρμογή του υπαρξισμού στις γυναίκες</i>	206
	<i>Η αντίδραση των φεμινιστριών στο Δεύτερο φύλο</i>	208
	<i>Η ζωή και η επίδραση της De Beauvoir</i>	216
9	Πέρα από το φιλελευθερισμό: Ο φεμινισμός	
	και τα ίσα δικαιώματα από τη δεκαετία του 1960	218
	Η Betty Friedan	
	και η πολιτική της Εθνικής Οργάνωσης Γυναικών	219
	Οι μεταγενέστερες εξελίξεις	224
	<i>Από την «αντίδραση» στο «φεμινισμό ισχύος»</i>	225
	Η Richards, η Okin και η φεμινιστική θεωρία	
	της δικαιοσύνης	228
	Κριτική ανάλυση και αντιπαράθεση	231
	<i>Ισότητα</i>	231
	<i>Η εξουσία και το κράτος</i>	239
	<i>Η διάκριση δημόσιου / ιδιωτικού</i>	242
	<i>Ο ατομικισμός και τα ατομικά δικαιώματα</i>	244
	<i>Ο ορθός λόγος, η γνώση και η ηθική σκέψη</i>	248
	<i>Ο φεμινισμός, τα ίσα δικαιώματα</i>	
	<i>και ο φιλελευθερισμός σήμερα</i>	253

10	Ο ριζοσπαστικός φεμινισμός και η έννοια της πατριαρχίας	255
	Η καταγωγή του ριζοσπαστικού φεμινισμού	256
	Η Kate Millett και η θεωρία της πατριαρχίας	259
	Κριτικές στην έννοια της πατριαρχίας	261
	<i>Πολιτική και προσωπική ζωή</i>	262
	<i>Μια απλή περιγραφική προσέγγιση;</i>	262
	<i>Μια υπεργενικευτική και ανιστορική περιγραφή;</i>	265
	<i>Καλές γυναίκες, κακοί άνδρες:</i>	
	<i>Μια ουσιοκρατική θεώρηση της διαφοράς των φύλων;</i>	269
	Η έννοια της πατριαρχίας σήμερα	272
11	Πατριαρχία και ιδιωτική ζωή:	
	Η οικογένεια, η αναπαραγωγή και η σεξουαλικότητα	273
	Πατριαρχία και οικογένεια	274
	<i>Η οικιακή εργασία</i>	274
	<i>Η σεξουαλική εκμετάλλευση και η βία μέσα στο σπίτι</i>	276
	<i>Η ψυχαναλυτική θεωρία: Η γονική μέριμνα</i>	
	<i>και η απόκτηση της ενήλικης σεξουαλικής ταυτότητας</i>	277
	<i>Τα επιχειρήματα υπέρ της οικογένειας</i>	280
	Πατριαρχία και αναπαραγωγή	282
	<i>Οι τεχνικές αναπαραγωγής</i>	283
	<i>Η μητρική μέριμνα και ο οικοφεμινισμός</i>	287
	Πατριαρχία, σεξουαλικότητα και σεξουαλική βία	291
	<i>Η επίθεση στην ετεροφυλοφιλία</i>	292
	<i>Πατριαρχία, σεξουαλική βία και πορνογραφία</i>	297
12	Πατριαρχία: η δημόσια σφαίρα	303
	Η πατριαρχία και το κράτος	303
	Η πατριαρχία και το οικονομικό σύστημα	305
	Η πατριαρχία, η «πλασμένη από τον άνδρα γλώσσα»	
	και η γνώση	306
	Συμπεράσματα:	
	Ο αντίκτυπος του ριζοσπαστικού φεμινισμού	310

13	Ο μαρξιστικός και σοσιαλιστικός φεμινισμός από τη δεκαετία του 1960	313
	Η αντιπαράθεση για την οικιακή εργασία	316
	Οι γυναίκες και η αγορά εργασίας	319
	Δύο συστήματα ή ένα; Τα «διπλά συστήματα» σε αντιδιαστολή προς την «καπιταλιστική πατριαρχία»	322
	Κοινωνική αναπαραγωγή	325
	Η ιδεολογία, η οικογένεια και οι «δομές καταπίεσης»	329
	Αλλοτρίωση	333
	Η φεμινιστική θεώρηση	336
	Οι πρόσφατες εξελίξεις στη μαρξιστική φεμινιστική σκέψη	338
	Οι σοσιαλιστικές φεμινιστικές στρατηγικές	341
	Ο σοσιαλιστικός και μαρξιστικός φεμινισμός σήμερα	345
14	Ο μαύρος και ο μετανεωτερικός φεμινισμός	347
	Ο μαύρος φεμινισμός	347
	<i>Η κριτική στον λευκό φεμινισμό</i>	348
	<i>Μαύρες γυναίκες: Από το περιθώριο στο κέντρο;</i>	350
	<i>Η κεντρική θέση των μαύρων γυναικών αμφισβητείται</i>	354
	Μετανεωτερικότητα	357
	<i>Γλώσσα, δύναμη και ταυτότητα</i>	357
	<i>Μετανεωτερικοί φεμινισμοί</i>	360
	<i>Φεμινιστικές κριτικές στη μετανεωτερικότητα</i>	367
	<i>Ο φεμινισμός και η μετανεωτερικότητα σήμερα</i>	370
15	Η φεμινιστική θεωρία στον 21ο αιώνα	372
	<i>Βιβλιογραφία</i>	385
	<i>Ευρετήριο Ονομάτων</i>	423
	<i>Ευρετήριο Όρων</i>	429

Πέρα από το φιλελευθερισμό: Ο φεμινισμός και τα ίσα δικαιώματα από τη δεκαετία του 1960

Τη δεκαετία του 1970, έγινε ευρύτερα δεκτό ότι διαφορετικά είδη σύγχρονων φεμινισμών θα μπορούσαν να ταξινομηθούν ως φιλελεύθερα, ριζοσπαστικά, ή σοσιαλιστικά/μαρξιστικά. Καθώς αναπτύσσονταν οι ιδέες και οι πρακτικές, αναγνωρίστηκαν και πολλές άλλες κατηγορίες, στις οποίες περιλαμβάνονται ο μαύρος και ο μετανεωτερικός φεμινισμός. Παρότι ορισμένες φεμινίστριες σήμερα θεωρούν ότι τέτοιες ταξινομήσεις είναι στην καλύτερη περίπτωση απλοϊκές και στη χειρότερη επικίνδυνα παραπλανητικές, παρέχουν το σημείο αφετηρίας για την εξέτασή μας σ' αυτό και τα επόμενα κεφάλαια. Αυτή η ταξινόμηση, ωστόσο, είναι απλώς ένα σημείο αφετηρίας: δεν σκοπεύει να προτείνει ούτε ότι είναι ο μόνος δυνατός τρόπος για να προσεγγίσουμε τους σύγχρονους φεμινισμούς⁴, ούτε ότι τις ιδέες μπορούμε απλά να τις εντάξουμε σε ανταγωνιστικά συστήματα σκέψης.

Μολονότι ενίοτε περιπλέκονται με αντιφατικές υποθέσεις, τα φεμινιστικά αιτήματα για ίσα δικαιώματα συνήθως ξεκίνησαν από τους ισχυρισμούς ότι οι γυναίκες είναι «σχεδόν σαν τους άνδρες», ότι δικαιούνται πλήρη ίσα δικαιώματα, και ότι πρέπει να είναι ελεύθερες να δοκιμάσουν όλες τους τις δυνατότητες στον ίσο ανταγωνισμό με τους άνδρες. Αυτά τα φιλελεύθερα επιχειρήματα, όπως είδαμε, τα χρησιμοποίησαν οι πρώιμες φεμινίστριες για να απαιτήσουν νομική και πολιτική ισότητα. Στο μεσοπόλεμο, ο φεμινισμός που βασιζόταν στα επιχειρήματα για ίσα δικαιώ-

⁴ Έχει πολλά κοινά στοιχεία με την πρόσφατη αναγνώριση από την Judith Squires των τριών κύριων «αρχετυπικών» προσεγγίσεων: της «ένταξης» (ή του φιλελεύθερου φεμινισμού), της «μεταστροφής» (ή του ριζοσπαστικού, μητρικού ή πολιτισμικού φεμινισμού) και της «μετάθεσης» (ή του μετανεωτερικού ή μεταδομιστικού φεμινισμού). Ωστόσο, η προσέγγισή της παραλείπει τόσο τη σοσιαλιστική/μαρξιστική σκοπιά όσο και τις μαύρες φεμινιστικές σκοπές (Squires, 1999).

ματα περιέπεσε σε αχρηστία καθώς οι δραστηριότητες του «κυρίαρχου ρεύματος» του φεμινισμού επικεντρώνονταν μάλλον στην υποστήριξη των γυναικών στους παραδοσιακούς τους ρόλους παρά στην αμφισβήτηση των υπόλοιπων νομικών ανισοτήτων. Ωστόσο, όπως είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, τα χρόνια μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο περιείχαν το σπέρμα της δυσαρέσκειας που θα ξεσπούσε σ' ένα «Δεύτερο κύμα» μαζικής φεμινιστικής δραστηριότητας κατά τη δεκαετία του 1960. Παρότι η δραστηριότητα αυτή είχε πολλές αφετηρίες και αναπτύχθηκε ταχύτατα σε πολλές και διαφορετικές κατευθύνσεις, στις ΗΠΑ άρχισε σαν μια ουσιαστικά φιλελεύθερη διαμαρτυρία ενάντια στην αδυναμία της κοινωνίας να παραχωρήσει στις γυναίκες τις υποσχέσεις της ανεξαρτησίας, της αυτοέκφρασης και της εκπλήρωσης που φαίνονταν να έχουν κεντρική θέση στο «Αμερικανικό όνειρο».

Κατά τη δεκαετία του 1960, αυτού του είδους ο φεμινισμός δεν εκφραζόταν συνήθως ως μια καθαρή πολιτική θεωρία, αλλά ως μια εφαρμογή των προϋπαρχουσών αξιών του «κοινού νου» για την κατάσταση των γυναικών. Καθώς αναπτύσσονταν άλλες φεμινιστικές θεωρίες, ξέσπασε μια μάλλον μονόπλευρη θεωρητική αντιπαράθεση, όπου οι επικριτές του φιλελεύθερου φεμινισμού επετίθεντο σε θέσεις που ποτέ δεν είχαν διατυπωθεί πλήρως και ενίοτε πιθανότατα αναδείκνυαν και κατέρριπταν μια φιλελεύθερη φεμινίστρια «γυναίκα-πιόνι» που δεν υπήρχε πραγματικά. Ωστόσο, η αποκάλυψη και η εξέταση των υποθέσεων πίσω από τις εκστρατείες και τις διαμάχες έχουν κεντρική σημασία για την ανάπτυξη αποτελεσματικής φεμινιστικής πολιτικής· μάλιστα, το γεγονός ότι τις φιλελεύθερες υποθέσεις σπανίως τις εισηγούνται ή τις υπερασπίζονται συνειδητά πιθανόν να καθιστά επιτακτικότερο αυτό το καθήκον, καθώς οι υποθέσεις αυτές εξακολουθούν να είναι το εν πολλοίς αναμφισβήτητο σημείο αφετηρίας για μεγάλο μέρος του δημόσιου πολιτικού διαλόγου στη Δύση.

Η Betty Friedan και η πολιτική της Εθνικής Οργάνωσης Γυναικών

Η σαφέστερη και πιο διάσημη έκφραση αυτού του φιλελεύθερου φεμινισμού του «κοινού νου» βρίσκεται στο βιβλίο της Betty Friedan *The*

Feminine Mystique [Η γυναικεία μυστηριώδης γοητεία] (πρωτοκυκλοφόρησε το 1963· οι αναφορές είναι από την έκδοση του 1986). Η Friedan υποστήριξε ότι στις ΗΠΑ, από τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο και μετά, τα πρώιμα φεμινιστικά όνειρα για εκπαίδευση και ανεξαρτησία είχαν αντικατασταθεί από μια διάχυτη «γυναικεία μυστηριώδη γοητεία», μέσω της οποίας οι γυναίκες χειραγωγήθηκαν και αναγκάστηκαν να υιοθετήσουν την αντίληψη ότι η μόνη εκπλήρωσή τους βρισκόταν στην οικιακή ζωή. Ισχυρίστηκε ότι αυτή η μυστηριώδης γοητεία, που τις δίδασκε ότι «η υψηλότερη αξία και το μόνο καθήκον για τις γυναίκες είναι η ολοκλήρωση της θηλυκότητάς τους» ήταν πιο επικίνδυνη και ύπουλη από τις παλιότερες παραδοσιακές αξίες, επειδή την υποστήριζαν ψευδοεπιστημονικές θεωρίες (ειδικότερα μια εκχυδαϊσμένη φροϊδική ανάλυση και μια λειτουργιστική κοινωνιολογία) και την ενίσχυαν τα γυναικεία περιοδικά και ολόκληρη η διαφημιστική βιομηχανία. Αυτό σήμαινε ότι ολόκληρη η ζωή της Αμερικανίδας ήταν προσανατολισμένη στο να γοητεύσει και να κρατήσει ένα σύζυγο υπηρετώντας τις ανάγκες του και τις ανάγκες των παιδιών του· καθώς της αρνούνταν την έκφραση της ανθρώπινης φύσης της, αναγκαζόταν να ζήσει τη ζωή της δι' αντιπροσώπου, ζώντας παρασιτικά εις βάρος των δραστηριοτήτων του συζύγου της στον «αληθινό κόσμο» έξω από το σπίτι της. Αυτή η ζωή, όπως ισχυρίστηκε η Friedan, δεν μπορούσε να οδηγήσει στην ελευθερία, διότι καμία πληθώρα καταναλωτικών αγαθών δεν μπορούσε να αντισταθμίσει το εσωτερικό κενό που ενυπήρχε· στην καλύτερη περίπτωση θα οδηγούσε στην παθητικότητα, στη χειρότερη στη ζοφερή απόγνωση. Ωστόσο, αυτή η απόγνωση δεν μπορούσε να εκφραστεί, διότι την ύπαρξή της την αρνιόταν η γυναικεία μυστηριώδης γοητεία, η οποία ερμήνευε τη δυστυχία των γυναικών ως την αδυναμία τους να «προσαρμοστούν» στο ρόλο του φύλου τους· την απομόνωνε στο «άνετο στρατόπεδο συγκέντρωσής της», και επομένως κάθε νοικοκυρά των προαστίων «ντρεπόταν τόσο πολύ να δείξει τη δυσaréσκειά της που ποτέ δεν μάθαινε πόσες πολλές άλλες γυναίκες τη μοιράζονταν». Οι αιτίες αυτού του «προβλήματος που δεν έχει όνομα» απλουστάτα ήταν, όπως είπε η Friedan, το ότι αρνούνταν στις Αμερικανίδες οποιαδήποτε ευκαιρία για ανεξαρτησία ή αυτοανάπτυξη· οι πιο δραματικές συνέπειες ήταν η αύξηση των ψυχικών παθήσεων, του αλκοολισμού και της αυτοκτονίας μεταξύ των γυναικών, αλλά είχε επίσης μια ιδιαίτερα βλαβερή συνέπεια στην επόμενη γενιά, και μάλιστα:

Αν εξακολουθήσουμε να παράγουμε εκατομμύρια νέες μητέρες που σταματούν απότομα την εξέλιξη και τη μόρφωσή τους, προτού αποκτήσουν ταυτότητα, χωρίς να διαθέτουν έναν ισχυρό πυρήνα ανθρώπινων αξιών για να μεταδώσουν στα παιδιά τους, τότε διαπράττουμε πολύ απλά γενοκτονία, η οποία αρχίζει με τη μαζική ταφή των Αμερικανίδων και τελειώνει με τον προοδευτικό ανδραποδισμό των γιων τους και των θυγατέρων τους. (*Mystique*: 38, 245, 17 και 318)

Αυτό σήμαινε ότι τα συμφέροντα της κοινωνίας και οι ανάγκες των γυναικών απαιτούσαν να ελευθερωθούν οι γυναίκες από αυτή τη μυστηριώδη γοητεία, και τους επιτρεπόταν να «πουν “όχι” στην εικόνα της νοικοκυράς». Όπως και η Simone de Beauvoir, η Friedan πίστευε ότι το κείμενο ζήτημα ήταν να αποκαλυφθούν στις γυναίκες οι δυνατότητες της ελευθερίας και της ολοκλήρωσης που βρίσκονταν έξω από το σπίτι, και η τεχνητή φύση των περιορισμών που στις παρούσες συνθήκες τις κρατούσαν φυλακισμένες· θεώρησε λοιπόν ότι η εκπαίδευση ήταν το κλειδί για τη διεύρυνση των γυναικείων οριζώντων, κι έτσι απαίτησε ένα «εθνικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα, ανάλογο με το Νομοσχέδιο για τους στρατιώτες» (το οποίο είχε εισαχθεί το 1945 για τους βετεράνους του πολέμου). Αντίθετα με την De Beauvoir, ωστόσο, απέρριψε κατηγορηματικά κάθε επίθεση στη συμβατική ηθική και την οικογενειακή ζωή. Με τη βοήθεια της άδειας τοκετού και των παιδικών σταθμών στο χώρο εργασίας πίστευε ότι οι γυναίκες θα μπορούσαν να συνδυάσουν τα μακροπρόθεσμα επαγγελματικά σχέδια με τις οικογενειακές υποχρεώσεις τους· όπως και η Margaret Thatcher, η οποία έγραψε το 1954 ότι με την αποτελεσματική οργάνωση «αλλά και με το να είμαστε νοικοκυρές, είναι δυνατό να δουλέψουμε επιπλέον οχτώ ώρες την ημέρα», υποστήριξε ότι οι γυναίκες πρέπει «να δουν την οικιακή εργασία όπως πραγματικά είναι – δεν είναι μια καριέρα, αλλά κάτι που πρέπει να γίνει όσο το δυνατό πιο γρήγορα και αποτελεσματικά». Ο στόχος της επομένως ήταν να επιτραπεί στις γυναίκες να ζήσουν για τον εαυτό τους και για τους άλλους, αναπτύσσοντας όλες τους τις δεξιότητες ώστε να γίνουν ικανές να ακολουθήσουν κάποια καριέρα έξω από το σπίτι· πίστευε ότι έτσι θα δημιουργούνταν επίσης νέες δυνατότητες αγάπης με τους άνδρες που θα βασιζόνταν πλέον στην κοινή εργασία και αξίες και όχι στην ανισότητα (*Mystique*: 270, 323, 297· Thatcher, 1954).

Όποιες κι αν ήταν οι αδυναμίες και οι υπερβολές του, το βιβλίο *Η γυναικεία μυστηριώδης γοητεία* σίγουρα άγγιξε την ευαίσθητη χορδή πολλών γυναικών. Κατά το 1970 είχε πουλήσει πάνω από ένα εκατομμύριο αντίτυπα στις ΗΠΑ και τη Μεγάλη Βρετανία: πολλές αναγνώστριες ισχυρίστηκαν ότι άλλαξε τη ζωή τους, και μάλιστα κάποια έγραψε στη Friedan ότι αφού το διάβασε ήθελε να ξεχυθεί στους δρόμους και να φωνάξει «Στ' άρματα, αδελφές! Δεν έχετε τίποτα να χάσετε εκτός από την ηλεκτρική σας σκούπα!» (παρατίθεται στο Hogowitz, 1998: 203. Για μια εξαιρετική έκθεση των γεγονότων της εποχής «από τα μέσα», βλ. Tobias, 1997). Αυτές οι αντιδράσεις, ωστόσο, δεν ήταν απλώς μια απάντηση στο αριστοτεχνικό ύφος της Friedan στον πεζό λόγο, διότι ενώ τη δεκαετία του 1950 *Το δεύτερο φύλο* της De Beauvoir ήταν κεραυνός εν αιθρία, *Η γυναικεία μυστηριώδης γοητεία* αποκρυστάλλωνε τις ιδέες που ήδη κυκλοφορούσαν (βλ. Hogowitz, 1998). Καθώς αυξανόταν συνεχώς ο αριθμός των γυναικών που εισέρχονταν στη μισθωτή εργασία, η πίεση για καλύτερες αμοιβές και συνθήκες άρχισε να εντείνεται και η υποστήριξη της Τροπολογίας του συντάγματος για τα ίσα δικαιώματα σταδιακά για κάποια χρόνια να μεγαλώνει. Επειδή εν μέρει ήλπιζε να κάμψει αυτή την υποστήριξη, ο πρόεδρος Kennedy σχημάτισε μια επιτροπή για την κοινωνική θέση των γυναικών που υπέβαλε την έκθεσή της το 1963, τη χρονιά που κυκλοφόρησε και *Η γυναικεία μυστηριώδης γοητεία*. Η έκθεση παρουσίαζε τις διακρίσεις που εξακολουθούσαν να αντιμετωπίζουν οι γυναίκες σε πολλούς τομείς της ζωής, και μαζί με τις πενήντα πολιτειακές επιτροπές που πολύ σύντομα ιδρύθηκαν, πέτυχε χωρίς να το περιμένει ένα φόρουμ διαλόγου, ριζοσπαστικοποίησε τις επαγγελματίες γυναίκες που μετείχαν στις έρευνές της, βοήθησε να δημιουργηθεί ένα δίκτυο πολιτικά ενημερωμένων και ενεργών γυναικών, και διαμόρφωσε ένα κλίμα όπου ήταν και πάλι αποδεκτό να κάνουμε λόγο για δικαιώματα των γυναικών (βλ. Buechler, 1990, και Davis, 1999). Επίσης, το 1963 ψηφίστηκε ο νόμος για τις ίσες αμοιβές, και το 1964 προστέθηκε ένα άρθρο που απαγόρευε τις διακρίσεις με βάση το φύλο στο νόμο για τα δικαιώματα των πολιτών. Η προσθήκη αυτού του άρθρου σ' ένα νόμο που αφορούσε τις φυλετικές διακρίσεις ήταν, τουλάχιστον εν μέρει, μια έσχατη απόπειρα να μπλοκάρει το όλο ζήτημα (βλ. Tobias, 1997: 284, τ. 22), αλλά η επακόλουθη αδυναμία των αρχών να εφαρμόσουν τις πλευρές του νόμου για την ισότητα των φύλων οδήγησε πολλές γυναίκες να αναγνω-

ρίσουν την ανάγκη μιας εθνικής ομάδας πίεσης προκειμένου να προωθήσουν τον αγώνα τους. Το αποτέλεσμα ήταν η Εθνική Οργάνωση Γυναικών, που ιδρύθηκε το 1966 με πρόεδρό της την Betty Friedan, και πολύ γρήγορα έγινε η μεγαλύτερη φεμινιστική οργάνωση του κόσμου.

Σύμφωνα με την ιδρυτική διακήρυξη, στόχος της Εθνικής Οργάνωσης Γυναικών ήταν

Να αναλάβει δράση προκειμένου να οδηγήσει τις γυναίκες στη συμμετοχή στην αμερικανική κοινωνία *τώρα*, απολαμβάνοντας όλα τα προνόμια κι αναλαμβάνοντας όλες τις ευθύνες σε μια αληθινά ισότιμη συντροφική σχέση με τους άνδρες.

Εδώ έχουμε το λογικό αποτέλεσμα των αιτημάτων που αναπτύσσονταν ανά τους αιώνες και τη συνολική απόρριψη του επιχειρήματος για τις «χωριστές σφαίρες»: οι γυναίκες δεν περιορίζονταν πια στο σπίτι, θα χρησιμοποιούσαν τα νομικά τους δικαιώματα, που τα είχαν κερδίσει με αγώνα, και θα μετείχαν από κοινού με τους άνδρες στην οικονομική, κοινωνική και πολιτική ζωή, κι έτσι τα επιχειρήματα της Friedan για την ανάγκη των γυναικών να βρουν την ολοκλήρωση έξω από την οικογένεια έγιναν αντιληπτά ως ένα αυτονόητο σημείο αφετηρίας. Καμία περαιτέρω ανατροπή ή κριτική της κοινωνίας δεν σχεδίαζόταν, γιατί οι δημοκρατικοί θεσμοί των ΗΠΑ θεωρούνταν ένα μέσο για την ευημερία όλων των πολιτών, και η παραδοσιακή οικογένεια ακόμη φαινόταν να είναι το κύτταρο της χρηστής κοινωνίας. Έγινε δεκτό ότι, όπως υποστηρίχτηκε στο βιβλίο *Η γυναικεία μυστηριώδης γοητεία*, τα μακροπρόθεσμα συμφέροντα των ανθρώπων και της κοινωνίας στο σύνολό της θα ικανοποιούνταν από την ισότητα των φύλων· μολονότι θεωρούνταν δεδομένο ότι οι γυναίκες θα ήταν πιο δραστήριες επιδιώκοντας τα συμφέροντά τους, η υποστήριξη των ανδρών ήταν επομένως ευπρόσδεκτη, και τον πρώτο καιρό περίπου το 10% των μελών της Εθνικής Οργάνωσης Γυναικών ήταν άνδρες. Ο στόχος ήταν η ίδρυση μιας ομάδας πίεσης, η οποία θα είχε συμβατική ιεραρχική δομή, και χρησιμοποιώντας το νόμο και τις υπάρχουσες πολιτικές διαδικασίες θα επιδίωκε το τέλος των διακρίσεων και θα πετύχαινε την πλήρη ισότητα των ευκαιριών σε όλους τους τομείς της ζωής· ακολουθώντας τα επιχειρήματα της Friedan για την τεχνητή φύση της συμβατικής θηλυκότητας, η Εθνική Οργάνωση Γυναικών αμφισβήτησε επίσης την επικρατούσα

έμφυλη ιδεολογία, και ειδικότερα απαιτήσε να γίνουν αλλαγές στην εκπαίδευση και στην παρουσίαση των γυναικών από τα ΜΜΕ.

Τα ζητήματα που εγείρει ο φεμινισμός έχουν κεντρική θέση στον τρόπο οργάνωσης της ανθρώπινης κοινωνίας και στον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε τον κόσμο.

Στο βιβλίο αυτό η Valerie Bryson προσφέρει μια διεξοδική εξέταση της ιστορίας της δυτικής φεμινιστικής σκέψης, από τον 17ο αιώνα μέχρι τις μέρες μας, και μια οξυδερκή ανάλυση των σύγχρονων αντιπαραθέσεων. Μας παρουσιάζει μια προσιτή και γόνιμη για τη σκέψη ανάλυση σύνθετων θεωριών και εννοιών, συνδέοντάς τες με ζητήματα της «αληθινής ζωής», όπως η σεξουαλική βία, η πολιτική εκπροσώπηση και η οικογένεια.

Το βιβλίο αυτό αποδεικνύει ότι ο φεμινισμός ακόμη και σήμερα είναι σημαντικός, καθώς και ότι μια έγκυρη θεωρία μπορεί να μας βοηθήσει να κατανοήσουμε το γιατί εξακολουθούν να υφίστανται τόσα προβλήματα και το πώς θα μπορούσε να επιτευχθεί η πρόοδος. Ένα βασικό ανάγνωσμα για όλους όσοι ενδιαφέρονται για τη φεμινιστική σκέψη και την πολιτική θεωρία.

ISBN 978-960-375-763-4

9 789603 757634

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 3763